
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ क्षितिसकर्तृका
कार्यत्वात् घटवदित्यत्र क्षितित्वस्य पक्षतावच्छेदकत्वे ज
दौ संदिग्धानैकांतिकत्वप्रसंगात् ॥ सामानाधिकरण्येना
नुमितिरुद्देश्यत्वे घटादौ सिद्धिसाधनं क्षितित्वावच्छिन्नोद्देना
नुमितिरुद्देश्यत्वे बाधः जन्याक्षितित्वस्य पक्षतावच्छेदकत्वे
तन्मते व्यावर्त्याप्रसिद्धिः ॥ जन्यक्षितेरप्रसिद्धेः प्राचीनमतेऽव
च्छेदकावच्छेदेनानुमि॰ तावपि सामानाधिकरण्येन सिद्धेः प्रतिब
धकत्वात् ॥ न च जनकृत्यजन्यपक्षः ॥ गुरुमते जन्यत्वं व्यावर्त्य
प्रसिद्धेः ॥ अदृष्टद्वारा जन्यमात्रस्यैव जन्यकृतिजन्यत्वेनाप्र
या सिद्धेः ॥ न च अदृष्टजन्यकृत्यजन्यत्वं ॥ यत्रैकयैव कृत्या घ
येगंगाजलसंयोगध्वजनिततत्तयोः पक्षत्वे सिद्धसाधनं ॥ तस्यै

स्मात्स्वजनकादृष्टजनकजन्यकृत्यजन्यंयद्यस्वंतावच्छेदककूटविशिष्ट
पक्षतावच्छेदककृतिजन्यत्वंचनसाध्यं॥अदृष्टद्वाराअस्मदादिकृ
तिजन्यत्वेनसिद्धसाधनमघंतिरंवानचापादान विषयकृतिजन्य
त्वंदृविगोचरकृतेरदृष्टद्वाराक्षितिजनकत्वेननदोषतदिवसनच
विषयतावच्छिन्नजनकतानिरूपतसमवायावच्छिन्नकृतिजन्य
त्वंसाध्यंध्वंसस्यपक्षत्वेबाधापत्तेः॥त्वेनेपक्षे[illegible]सत्त्वमपिविशे ॥२॥
षणं॥तथापिद्वेतोस्तत्रसत्वेनव्यभिचारः॥नचप्रागभावप्रतियो
॥१॥ गित्वेसतिसत्त्वमेवहेतुः॥तथासतिध्वंसस्यकर्तृत्वानुपपत्तेः॥अस्मा
द्विषयत्वावच्छिन्नजनकतानिरूपितकृतिजन्यत्वंसाध्यं॥कार्य
त्वंचनकृतिजन्यत्वेसाध्याविशेषात्॥किंतुप्रागभावप्रतियोगित्व
विशिष्टसत्वनचाप्रयोजकं॥प्रागभावप्रतियोगित्वविशिष्टसत्वा

वच्छिन्नंप्रत्यक्षतित्वेनकारणत्वात्॥ नवुकृतिजन्यकैतावच्छेदद्येके
त्वादिकंगौरवादितिप्राचीनाः॥ नव्यास्तुजन्यपक्षितावच्छेदेन
पक्षताविषयतावच्छिन्नजन्यतानिरूपितसमवायावच्छिन्नकृति
जन्यत्वंसाध्यं॥ पक्षतावच्छेदकसामानाधिकरण्येनसाध्यसि
द्धेरवच्छेदकावच्छेदकावच्छेदेनानुमिताप्रतिबंधकत्वात्॥
नचजन्यसेदिग्धानैकांतिकत्वप्रसंगात्॥ वस्तुतो अनुकूलतर्का
नवतारदशायांव्याप्तिसंदेहप्रतिबंधकस्यतत्रैसत्वात्॥ नचघट
त्वादेरवश्यकृतिजन्यतावच्छेदकघटत्वाश्रयघटस्याकृतिं
विनाअनुपपद्यमानस्यजनका अस्मदादिभिन्न॥ साचगु
णत्वेनद्रव्याश्रितत्वादीश्वरसमवेतासिध्यति॥ पक्षोपिचघट
वहेतुरपिचयत्वादिकंदृष्टांतश्च परस्ववस्वं ज्ञानेजन्यत्वमपिसाध्यं॥

न च घटत्वावच्छिन्नं प्रति कृते विषयस्यादेतुत्वे मानाभावः॥ चेष्टा
द्वारैव कृतेः कारणत्वात्॥ अन्यथा चेष्टस्य घटकत्वानुपपत्तेः॥
एवं चेष्टादौ नुपपन्नो संयोगाद्यभावेन घटादेरनुपपत्त्यादे
पत्तेश्चेति वाच्यं॥ सविषयतया कार्यकारणभावस्यान्वयव्य ॥२॥
तिरेकृकृति प्रमाणसिद्धत्वात्॥ न च ईश्वरज्ञानादेः सर्ववि
षयकत्वे मानाभाव इति॥ वाच्यं॥ अनादिद्व्यणुकत्ववादस्यप ९६
क्षत्वेसर्वीविषयकत्वादिसिद्धिः॥ चेन गुणादिविषयकत्वे ज्ञात्या ॥२॥
दिविषयकत्वेमानाभावः॥ एवं अभावादिविषयीकृते परमाणु
परिमाणादिविषयकत्वे मानाभाव इति वाच्यं॥ ज्ञानादेर्नियतवि
षयेनाच कारणाधीनाकारणाभावेन निपतविषयत्वाभावे
सिद्ध्याति॥ न च निर्विषयकत्वमेवास्तु कार्यकारणभावबलेन घ

यादिविषयत्वासिद्धिः॥उत्पादविनाशाकल्पनेगौरवमसंगेनानित्यात्व
सिद्धेर्वाध्वसिद्धेः॥नचेश्वरस्यतदीयज्ञानादेश्चैकत्वेमानाभावइतिवा
च्यं॥लाघवसहकृतनिस्तत्त्कप्रमाणएवतत्सिद्धेः॥तथाहि क्षितिकर्तु
रेकत्वेलाघवंअनेकत्वेगौरवं॥इत्याकारलाघवज्ञानंसहकारिएकत्वं
चप्रतियोग्यवृत्तिनित्यज्ञानवन्निष्ठभेदाप्रतियोगित्वं॥तदीयज्ञानादे
रेकत्वंप्रतियोग्यवृत्तिनित्यज्ञानादिनिष्ठभेदाप्रतियोगित्वंसभि
न्नवृत्तिज्ञानादिध्वंसप्रतियोगित्वाभावाश्रयज्ञानसमवायित्वंतस्यतदी
यज्ञानादेश्चैकत्वंचस्वभिन्नवृत्तिज्ञानध्वंसप्रतियोगित्वाभावाश्रय
ज्ञानत्वादिकंस्वाधिकरणावृत्तिभिन्नत्वाकत्वेआत्मानात्मवृत्तिभि
न्नइत्यवदवृत्तिद्वित्वमन्यत्वंवाईश्वरस्यघटादिवृत्तित्वस्यवा
रणायभिन्नांतेजीवात्मपरमात्मवृत्तिद्वित्ववारणायावृत्तिपर्यंतंएतादृ

॥२॥

॥३॥

ष्टांवैकपर्यंतत्राघवज्ञानोनीतं तत्रतदीयज्ञानादौवृत्तासते॥ननुतादृशज्ञा
नादित्रयंजीवात्मन्येवास्तमितिवाच्यं॥तथासतिक्रमसंशयोनस्या
त्॥विरोधिनिर्णयस्यसत्वादेवभिन्नविषयेसर्वदानुमिप्रकृतिः॥स्या
देवप्रत्यक्षैव्याप्यासर्वदासत्वासर्वदेवप्रत्यक्षत्वात्॥एवमन्युदप्र
त्येयघापिसर्वदेवचैत्रत्वादिकेप्रतिवध्यतावछेदकेनिवारूपंचैत्रीवत्वं
वाछेयंदकतासंबंधेनचत्रवृत्तित्वनित्यज्ञानस्यव्याप्यवृत्तित्वात्तथो
पिविति॥गमताविरहेणानंतात्मनित्रयाणांसंबंधकल्पनामपेक्ष्यत
थाश्रयत्वेनैकंकल्पतेइदमत्राधेयंतादृशद्यदादिज्ञानकतयाज्ञा
नादित्रयेसिध्यतुतेषामाश्रयेकिंप्रमाणंज्ञानादिकेद्रव्याश्रितगु
णत्वात्॥अप्रयोजकंमानाभावः॥तत्रगुणत्वेमानाभावाच्चअतएव
तशज्ञानादित्रयंद्रव्याश्रितांजीवात्मावृत्तिज्ञानादिवत्ययास्तं॥

अत्रवदंतिघटत्वावच्छिन्नं प्रतिकृतित्वेन कारणतायां मानाभावः॥ अ
पि घटवृत्तिस्वत्वावच्छिन्नं प्रतिता दृशघटमात्रवृत्तिवाजात्यव
च्छिन्नं प्रतिवाकृतित्वेन कारणतास्तु किंचेश्वरादाववश्यं कारणत्वेमा
नाभावः॥ वस्तुतो विजातीयसंयोगस्यजन्यतासंबंधेन कृतिः॥ त
त्वमीनशरीरचेष्टाजनकतया सिध्यति सा च नित्ये च उत्पादविना
शकल्पयोर्मानाभावाद्धोरवाच्या॥ कार्यकारणबले व्याप्य
वृत्तेरवच्छेदकत्वं कल्प्यते॥ इतीश्वरसिद्धिः॥ तन्न॥ समी
न चेष्टायां नारतम्येनुस्यात्तदीयकृतेरेकत्वात्तथाचजन्यतावच्छे
दकेचेष्टात्वव्याप्यवैजात्यं तच्च मैनादिशरीरवृत्तिनभवतिचेष्टो
त्पत्तौ अदृष्टवदात्मसंयोगो नियामकः॥ वस्तुतस्तु मीनशरीरक्रि
यायांचेष्टात्वे मानाभावः॥ कश्चिच्चेष्टत इति तिस्तु प्रयोगानवातत

[OrderDescription]
,CREATED=23.09.20 16:16
,TRANSFERRED=2020/09/23 at 16:18:13
,PAGES=7
,TYPE=STD
,NAME=S0003693
,Book Name=M-1043-ESHWAR VAD
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF

FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,